

Ковчин Н. А., кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу
навчання географії та економіки
Інститут педагогіки НАПН України

Роль курсів за вибором економічного спрямування в підготовці старшокласників до професійної діяльності

У вирішенні завдань, які стоять нині перед сучасною освітою в складний період її реформування на тлі стрімких трансформаційних суспільно-економічних процесів особливо важливу роль відіграє профілізація старшої школи. Цей процес дає можливість створення найбільш сприятливих умов для врахування всіх інтересів, потреб, індивідуальних інтелектуальних та психологічних особливостей, розвитку певних здібностей, формування поглиблених системних знань, умінь, навичок та підвищення в учнів мотивації щодо певного виду професійної діяльності. Принципи особистісно орієнтованого навчання найбільш ефективно та повно реалізуються в профільній школі, даючи значне розширення потенційних можливостей особистості учня в процесі реалізації особистісних освітніх потреб.

Курси за вибором економічного спрямування являються важливим компонентом шкільної економічної освіти. Вони сприяють ефективній підготовці до професійної самореалізації випускників в галузі економіки, готовності до підприємницької діяльності, адаптації в нових трансформуючих економічних процесах та змін у суспільстві.

Курс за вибором як певне дидактичне новоутворення – це, по-перше, навчальний курс, що входить до складу профілю навчання; по-друге, створюється цей курс за рахунок варіативного (шкільного і регіонального) освітнього компонента; по-третє, учні вибирають цей курс відповідно до особистих інтересів [1; 2]. Далі логічно впливає, що курс за вибором доповнює навчальний предмет і є складовою допрофільної підготовки і профільного навчання у закладах загальної середньої освіти [3, с. 94; 4, с. 11-13].

Роль та значення такої форми навчання ми можемо проаналізувати на прикладі курсу за вибором «Основи управління виробничим колективом».

Особливістю курсу є особистісно зорієнтоване спрямування його змісту, бо, по-перше, старшокласники обирають його за власним бажанням та інтересом, а, по-друге, автор курсу враховує психологічні та когнітивні особливості старшокласників.

Зокрема, важливим акцентом моделювання курсу є психологічні аспекти управлінської діяльності керівника колективу. Значна увага зосереджена на вивченні закономірностей формування та функціонування колективу, ознайомлення із стилями управління, визначення психологічної сумісності працівників у колективі, що дає можливість попередження конфліктів. Також у процесі вивчення даного курсу за вибором учні навчаються формувати соціально-психологічний клімат у виробничому колективі, застосовувати метод соціометрії, попереджати синдром емоційного вигорання, вчити діагностувати прояви стресу та дистресу, визначати рівень стресостійкості особистості, оволодівати знаннями про копінг-ресурс та копінг-стратегію працівника та власних особливостей сумісності в колективі.

А також, використовуючи тестові методики на практичних заняттях, учні вчаться визначати психологічні особливості співробітників виробничого колективу, моделювати їх психоемоційний стан, визначати тип темпераменту, тип акцентуації, соціотип та принципи психологічної сумісності всіх типів.

Головним завданнями курсів за вибором економічного спрямування в старшій школі є: – сприяння у самовизначенні учнів у виборі подальшої професійної діяльності; – створення позитивної мотивації навчання на обраному профілі; – ознайомлення учнів з основними видами діяльності обраного профілю; – активізація пізнавальної діяльності учнів; – підвищення інформаційної та комунікативної компетентності старшокласників.

Основне завдання курсу за вибором «Основи управління виробничим колективом» полягає в тому, щоб озброїти учителів теоретичними основами актуального навчального процесу, забезпечити науково-методичним обґрунтуванням змісту і структури курсу, ознайомити з інноваційними педагогічними технологіями, які впроваджуються в процесі вивчення курсу.

Зміст курсу за вибором включає методичні аспекти планування та організаційні форми проведення уроку з основ управління виробничим колективом, впровадження сучасних методів викладання курсів за вибором економічного спрямування.

Загальноосвітня цінність даного курсу за вибором полягає у формуванні в учня світоглядного розуміння процесів, що відбуваються в соціумі в цілому та трудових колективах, відповідних закономірностей та взаємозв'язку різних економічних, соціальних явищ у колективі у формуванні системних знань про управління колективу і умінь їх застосовувати та бажання самостверджуватись в цій галузі.

Даний курс за вибором сприяє також набуттю навичок адаптації особистості учня в соціумі, в колективі, групі, в навколишньому середовищі, забезпеченню адекватної поведінки в соціумі.

Метою курсу за вибором «Основи управління виробничим колективом» є формування теоретичної, практичної і психологічної готовності учнів до керівної діяльності на підприємствах різного типу. Дана мета реалізується через розв'язання послідовних основних завдань:

- формування в учнів системного уявлення про значення управлінської діяльності на виробництві, і в економіці, в різних типах трудових колективів;
- розвиток в учнів економічного, критичного мислення та уміння логічно формувати та викладати власні думки, оцінки, які співвідносяться з досліджуваними сучасними економічними, управлінськими процесами;
- формування економічної культури, психологічної грамотності;
- виховання дбайливого господаря, освіченої людини майбутнього керівника підприємства, здатного до застосування сучасних нових методів управління;
- розвиток емоційного інтелекту.

Наводимо приклад планування курсу за вибором «Основи управління виробничим колективом»:

Очікувані результати	Зміст навчального	Наскрізні змістові
-----------------------------	--------------------------	---------------------------

навчально-пізнавальної діяльності учня/учениці	матеріалу	лінії
<p>Знаннєвий компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - формулює визначення поняття управління; - пояснює важливість вивчення структури колективу; - пояснює, що таке соціометрія; - наводить приклади видів сумісності в колективі; - знає суть поняття «колектив»; - розуміє суть групової сумісності членів колективу та її вплив на ефективність виробничого процесу. <p>Діяльнісний компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розпізнає функції соціометрії; - розрізняє види соціально-психологічного клімату в колективі; - описує значення соціометрії в процесі управління; - аналізує критерії стабільності колективу; - класифікує поняття з теми колектив; - визначає ознаки психологічної сумісності в колективі; - уміє аналізувати результати соціометрії. <p>Оцінно-ціннісний компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - усвідомлює критерії стабільності в колективі; - висловлює власну позицію щодо значення впровадження методів вивчення колективу; - робить висновки з теми. 	<p>Тема 2. Колектив як об'єкт управління.</p> <p style="text-align: center;"><i>3 години</i></p> <p>Визначення поняття «колектив».</p> <p>Соціально-психологічний клімат у виробничому колективі.</p> <p>Критерії стабільності трудового колективу.</p> <p>Проблема розвитку і динаміки групи, колективу.</p> <p>Лідерство в групі.</p> <p>Групова сумісність.</p> <p>Психофізіологічна, фізична, соціально-психологічна сумісність.</p> <p>Психологічний клімат в трудовому колективі.</p>	<p>Громадянська відповідальність</p> <p><i>Розуміє</i> значення досвіду сформування і управління виробничим колективом в різних країнах світу та врахування даного досвіду для розвитку виробничої сфери в Україні та в своєму регіоні.</p> <p>Підприємливість та фінансова грамотність</p> <p><i>Розуміє</i> важливість значення застосування наукових методів вивчення виробничого колективу.</p> <p>Здоров'я і безпека</p> <p><i>Усвідомлює</i> роль атмосфери, стилю та врахування психологічної сумісності для забезпечення здоров'я, профілактики стресу.</p>

Отже, у курсі за вибором «Основи управління виробничим колективом» поєднується економічна, соціологічна, психологічна інформація.

В процесі навчання виконуються практичні роботи в межах вивчення курсів за вибором. Перелік тем є орієнтовним. Учителю надається право самостійно обирати необхідні з його точки зору теми, з урахуванням інтересів учнів.

Деякі окремі питання курсу учитель може запропонувати учням опрацювати самостійно. Самостійну пізнавальну діяльність учнів учитель повинен активізувати і стимулювати, заохочуючи до використання матеріалів із науково-популярної літератури, із засобів масової інформації, довідкової літератури, що надасть їм змогу активізувати, систематизувати інформацію з необхідної теми. Це сприяє формуванню інформаційної, навчально-пізнавальної, комунікативної компетенції.

Література.

1. Васько О. О. Дидактичні засади формування змісту і реалізації курсів за вибором у класах фізико-математичного профілю : дис. ... канд.. пед.. наук : 13.00.09 / Васько О. О.; Ін-т педагогіки. – Київ, 2013. – 324 с.
2. Васько О. О. Дидактичні засади формування змісту курсів за вибором у класах фізико-математичного профілю / О. О. Васько // Пед. науки : зб. наук. праць / Херсон. держ. пед. ун-т ; [редкол.: Барбіна Є. С. та ін.]. – Херсон : ХДПУ, 2011. – Вип. 57. – С. 86-92.
3. Кизенко В. І. Варіативний компонент змісту освіти в основній і старшій школі: теорія і практика : [монографія]. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2018. – 405с.
4. Таранік-Ткачук К. Авторські програми – шлях до успіху інноваційного навчального закладу / Катерина Таранік-Ткачук // Рідна шк. – 2016. – №10. – С. 11-13.

